

5778

Torah from Around the World

*De dag waarop jij werd geboren
is de dag waarop de Eeuwige besloot
dat de wereld niet zonder jou kan bestaan.*

Rabbi Nachman van Bratzlav

Sjabbat 3 februari 2018 / 18 Sjewat 5778, Jitro, Sjemot/Exodus 18:1 - 20:26

Tanach blz. 145 - 150

Haftara: Jesjaja 6:1 - 7:6, 9:5-6

Tanach blz. 810 - 811, 815

Commentaar: David Frankel, Internationaal vice-directeur van NCSY, een orthodoxe jeugdorganisatie in de Verenigde Staten.

vertaler: Paula Reisner

[Het Engelse origineel](#)

Hoe wij horen

De joodse traditie legt veel nadruk op de manier waarop we horen en hoe we de boodschappen die we ontvangen interpreteren. Na de gedetailleerde beschrijving van de wonderbaarlijke bevrijding van de Jisraëlieten uit de handen van hun boosaardige onderdrukkers, slingert het boek Sjemot de gretige lezer sidra Jitro in, die het meest wezenlijke en bepalende moment van de joodse geschiedenis bevat – de Openbaring bij de berg Sinai.

Op een manier die doet denken aan een multizintuiglijke rit van Disney World, beschrijft de tekst deze historische ontmoeting met ongeëvenaarde levendigheid. Terugkijkend naar Abrahams eerste ontmoeting met God in Beresjiet/Genesis 15 voelt de lezer zich hier omhuld door de meest duistere wolken aan de voet van een smeulende berg Sinaï. Toch vertelt de tekst deze unieke gebeurtenis, ondanks de duisternis, als een moment van totale en absolute zintuiglijke gewaarwording. De ervaring was zo indringend dat de tekst zelfs vaststelt dat de deelnemer in staat was niet alleen de donder te horen, maar de klanken ook te kunnen 'zien'. (Sjemot 20:15)

Onze traditie heeft heel wat te melden over de manier waarop de Jisraëlieten in de Oudheid de ervaring van Sinaï hoorden. Volgens één verklaring werd elk woord van de Openbaring gehoord alsof ze allen geuit werden op hetzelfde moment. Volgens een ander verhaal hoorde elke Jisraëliet de woorden van de Openbaring anders, al naar gelang zijn of haar vermogen de Goddelijke boodschap te begrijpen.

De rabbijnen uit de Oudheid legden veel nadruk op het 'horen van de Openbaring', en deze aandacht wordt onderstreept door hun fascinatie met de uiterlijke kenmerken van ons lichaam en hun zorg dat wij ons vermogen om te horen en te spreken juist zouden gebruiken en niet zouden misbruiken.

Let bijvoorbeeld eens op de uitleg van het gebruik om een gaatje te prikken in de oorlel van een joodse slaaf, die wanneer hij de kans krijgt om zijn vrijheid te verwerven, besluit bij zijn meester te blijven. Volgens een midrasj was het doorprikken van de oorlel een straf voor het falen van de slaaf om te horen en ter harte te nemen dat God de Jisraëlieten bij de Sinaï als zijn bijzondere dienaren had gekozen. Goed, maar waarom de oorlel doorprikken? Als de straf bedoeld was als een herinnering aan de zware prijs die we betalen voor niet-luisteren, zou het toebrengen van letsel aan het trommelvlies dan niet veel logischer zijn?

Onze rabbijnen beantwoorden deze vraag met de suggestie dat het de taak van het buitenoor is dienst te doen als trechter die geluidsgolven opvangt en doorgeeft aan het innerlijke oor. In dit geval was de tekortkoming van de slaaf niet dat hij bij de Sinaï niet hoorde dat we ons uitsluitend aan God behoren te onderwerpen. Eigenlijk verzuimde hij het bevel te horen alsof het voor hem gold, en voor hem alleen. Zijn buitenoor verzuimde deze woorden door te geven naar binnen waar ze op de juiste manier geïnternaliseerd hadden kunnen worden. Daarom draagt het buitenoor de schandvlek als een voortdurende herinnering aan zijn overtreding.

Nog een voorbeeld van dit thema is de manier waarop de rabbijnen Kajins motivatie om zijn broer Hevel (Abel) te vermoorden begrijpen. De bondige bijbeltekst van Beresjiet 4:8 laat veel aan de verbeelding over. Het zegt eenvoudig dat Kajin met zijn broer Hevel sprak en hem vervolgens ombracht. Maar wat zei hij nu precies dat zo'n fatale afloop tot gevolg had?

De geleerden, die er altijd happig op zijn om de lezer een positieve terechtwijzing te geven, suggereren een wel heel menselijke reden voor dit verhaal uit Beresjiet. Kajin wordt helemaal verteerd door woede als het offer van zijn broer door God geaccepteerd wordt, maar het zijne wordt afgewezen. Woedend als hij is, kan Kajin Gods berisping (Beresjiet 4:6-8) die voor hem en voor hem alleen bedoeld was, niet aanvaarden. Door jaloezie tot het uiterste gedreven, veronderstelt Kajin dat God hem deze boodschap geeft teneinde zijn broer, die zich van geen kwaad bewust was en dat niet verdiende, te straffen.

Zodoende doet de vermaning die God voor Kajin bedoeld had - door een ironische verdraaiing - het vuur van Kajins haat juist oplaaien en dat leidt tot een woordenwisseling die Kajins vijandigheid nog meer aanwakkert. Zoals bij de meeste mensen hield Kajin zichzelf voor zó onschuldig, dat hij de vermaning alleen kon horen als was die tot ieder ander gericht maar niet tot hem zelf.

Er schiet me nog een voorbeeld te binnen van hoe onze rabbijnen ons voortdurend vermanen om met een grote mate van verantwoordelijkheid te spreken en te luisteren. Volgens een passage in de Talmoed (*Ketoevot* 5b) heeft God onze oorlellen zacht en buigzaam gemaakt, zodat als iemand bij mensen is die *lasjon hara* spreken (roddel en ongepast taalgebruik), men de oorlel kan buigen als een oordopje om te voorkomen dat men luistert naar ongeoorloofde uitspraken. Het probleem met deze passage is dat het in tegenspraak is met een andere Talmoedische passage, die dezelfde logica gebruikt om toe te lichten waarom onze vingers lang en spits zijn. De rabbijnen vragen zich trouwens af, waarom men niet gewoon de benen neemt en weggaat als men ziet dat anderen zich bezig houden met *lasjon hara*.

De rabbijnen veronderstelden dat God ons geen twee manieren heeft gegeven om precies dezelfde taak te volbrengen en daarom suggereren zij een heel slimme oplossing voor dit duidelijke probleem. Ze leggen uit dat er drie soorten *lasjon hara* bestaan en dat elk een andere reactie vereist.

Er zijn mensen die voortdurend *lasjon hara* bezigen, de professionele roddelaars. Met die mensen kun je beter niets te maken te hebben en de andere richting uitlopen als je ze ziet aankomen, is de beste reactie. Het tweede type *lasjon hara* wordt uitgesproken door iemand die eigenlijk een goed persoon is, maar die van tijd tot tijd in de roddelmodus vervalt. De rabbijnen zeggen dat het niet nodig is om deze persoon helemaal uit de weg te gaan, en daarom is de gewenste reactie om zich eenvoudig ver te houden van de *lasjon hara* door de vingers in de oren te stoppen.

Er bestaat echter nog een derde type *lasjon hara*. Als iemand om informatie wordt gevraagd omtrent de eerlijkheid van een bepaald individu, en de vraag wordt gesteld door iemand die overweegt een zakelijke relatie aan te gaan met de persoon in kwestie, is de joodse wet duidelijk: degene aan wie de vraag gesteld wordt, moet antwoorden en precies vertellen wat hij weet.

Als er echter een derde partij bij aanwezig is, die deze informatie niet nodig heeft, wordt het voor díegene als *lasjon hara* beschouwd en hoort deze niet te luisteren. Maar als hij zijn vingers in zijn oren zou stoppen zou het lijken dat hij gelooft dat de informatie objectief gezien *lasjon hara* is. Dit zou dan degene die de informatie vrijgeeft ten onrechte ontmoedigen om verder te praten. Door zijn oorlel om te draaien maakt de derde partij duidelijk, dat de informatie alleen voor hem als *lasjon hara* geldt.

Ik eindig deze *d'var Tora* met de zegenwens dat elk van ons in staat zal zijn om de grootsheid van de Openbaring te waarderen zoals die bedoeld is voor ons als volk, maar ook voor ieder van ons als individu. Als we onze oren afstemmen op de woorden van de Openbaring en de levenslessen die ons door de rabbijnen zijn overgeleverd, vereist het dat ieder van ons zichzelf ziet als schakel in een lange ketting van traditie.

In tegenstelling tot het telefoonspelletje dat we als kinderen speelden, moeten we elk handen (en oren) activeren om de kwaliteit van de boodschap die we doorgeven aan anderen te

waarborgen. Op die manier tonen we ons de benaming waardig, die op ons wordt toegepast in de sidra van deze week: „... een kostbaar bezit (...) een koninkrijk van priesters en een heilig volk.” (Sjemot 19:5-6)